

1. Фізичне виховання в системі середньої освіти Сполучених Штатів Америки

1.1. Особливості середньої освіти в Сполучених Штатах Америки

Сполучені Штати Америки – країна, в якій спостерігається постійна модернізація системи освіти. У США немає єдиної національної системи освіти. Для кожного із штатів характерна своя система освіти та свої особливості, тому основною рисою освіти в цій країні є децентралізація.

Кожен із п'ятдесяти двох штатів має власний департамент освіти, який встановлює керівні принципи для своїх шкіл. Освіта є обов'язковою для осіб до 16–18 років. Учні кожного класу отримують оцінки в кінці семестру за бальною шкалою: А (високий рівень), В (вищий за середній рівень), С (середній рівень), D (нижчий за середній) і F (незадовільно). Саме за такою системою здійснюється аналіз успішності учнів безпосередньо на уроках фізичної культури. Ідеться насамперед про оцінювання рівня фізичної підготовленості школярів різного віку, яке проводиться на основі складання відповідних тестових нормативів.

У Сполучених Штатах Америки існують загальноосвітні навчальні заклади як державної, так і приватної форми власності. Провідне місце посідають «незалежні школи», які є платними, і вартість навчання в яких становить 10–20 тис. доларів за навчальний рік.

Більшість шкіл – школи державної форми власності. Навчальний процес в цих школах контролює та фінансує федеральна влада, влада окремих штатів та місцева влада. Управління та керівництво здійснюють демократично обрані шкільні ради (*school boards*), кожна з яких має юрисдикцію над шкільним округом. Усі штати поділені на освітні шкільні округи, кожен з яких очолює шкільний комітет (рада).

Напрями роботи шкільного комітету (ради):

1. Визначення роботи шкіл.
2. Визначення розміру шкільного бюджету.

3. Прийняття та звільнення вчителів, розмір заробітної платні педагогів.

4. Відбір шкільних програм, рекомендацій та підручників.

5. Визначення джерел фінансування навчальних закладів освіти.

У державних школах навчається близько 85 % дітей, інша частина відвідує платні приватні школи (15 %). Більшість приватних шкіл мають певне релігійне спрямування.

У системі освіти Сполучених Штатів Америки виокремлюють три рівні:

- початковий (дошкільна та початкова шкільна освіта);
- середній;
- вищий.

Дошкільний рівень освіти починається в дитячих яслах (до 3 років) і дитячих садках (від 3 до 5 р.). Існують приватні, державні та кооперативні дошкільні навчальні заклади. Основна мета, організація та програма діяльності кожного дошкільного навчального закладу значно відрізняються між собою залежно від форми власності. Проте спільною характерною ознакою усіх дошкільних закладів є підготовка дітей до навчання у школі. Для дітей, які позбавлені такої можливості в дитячих установах або в домашніх умовах, існує урядова програма «Хед старт» (початковий старт), що передбачає набуття початкових освітніх навичок за допомогою телевізійних навчальних програм.

Концепція американської школи – підготовка до «реального життя». Основне завдання таких шкіл – навчити учнів самостійно здобувати знання та підготувати їх до життя. Будь-який навчальний матеріал, що пропонується для засвоєння, проходить ретельний відбір щодо необхідності учням чи ні.

Навчання у школі починається від 6–7 років, вік залежить від штату проживання.

Навчання в школі триває 12 років і має таку структуру: початкова школа (1–6 клас), неповна (молодша) середня школа (7–9 класи), старша середня школа (10–12 класи) (рис. 1). У деяких штатах середня школа є об'єднаною.

Поділ учнів залежить від здібностей та починається з молодшої середньої школи. Діти вивчають обов'язкові предмети та мають значну кількість предметів на вибір, на основі яких обирають напрямок навчання у старшій середній школі.

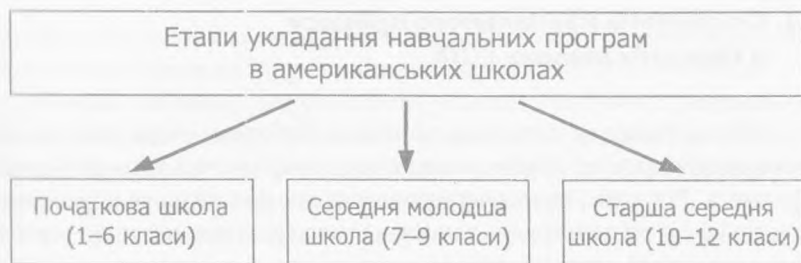

Рис. 1. Особливості розподілу школярів в американській системі освіти

Вирізняють три основні напрямки навчання у старшій середній школі: академічний, загальний та виробничий (трудоий).

Академічний – підготовка до вступу до закладу вищої освіти здійснюється за поглибленим вивченням окремих предметів; загальний – орієнтує учнів на вступ до середніх навчальних закладів; виробничий – для учнів, які планують після закінчення школи влаштуватися на роботу (фактично учень отримує спеціальність).

Зміст навчання складається з обов'язкових предметів («ядра») – рідна мова та література, суспільствознавчі науки, математика, природничі науки, комп'ютерна грамотність, та предметів на вибір – елективних. Програми початкової та середньої молодшої шкіл передбачають обов'язкове фізичне виховання. У старшій середній школі (9–12 класи) фізичну культуру вивчають упродовж одного чи двох років навчання.

Однією з особливостей діяльності американської школи є значна увага до служби «гайденс» (що означає керівництво), мета якої – допомогти дитині у досягненні повного розвитку.

Підготовка до вступу в університет здійснюється у старших класах американської школи (High School). Багато приватних шкіл як альтернативу пропонують у старших класах навчання за міжнародною програмою **International Baccalaureate (IB)**.

Щоб українському претендентові потрапити у старші класи американської приватної школи, потрібно скласти тест SSAT (Secondary School Admission Test), що перевіряє знання з ключових предметів, і тест на володіння англійською мовою TOEFL. Необхідно також пред'явити академічну довідку про шкільні оцінки, заповнити заяву й оплатити реєстраційний збір.

1.2. Організації навчального процесу в середніх школах США

Окрім поділу на потоки за тестовим відбором, учнів класу часто розподілять на різні групи залежно від рівня знань з того чи іншого предмета. Річ у тім, що в американських школах не існує перевідних іспитів і всі учні переходять з класу в клас незалежно від своїх успіхів. Якщо деякі учні класу не можуть засвоїти новий навчальний матеріал, то їх об'єднують в окремі групи.

Диференціація навчання відбувається за допомогою зовнішньо демократичного способу вибору предметів. Для всіх учнів обов'язковими є такі предмети: рідна мова, суспільні дисципліни, фізкультура, природознавство і математика. Програма необов'язкових (елективних) предметів містить понад сотню різноманітних курсів.

У середній школі обов'язкові предмети викладаються відповідно до програм, єдиних для усіх шкіл штату. Порядок вивчення різних тем, швидкість і методику викладання навчального матеріалу визначає учитель. Підручників як таких немає. У великих книгах-каталогах перераховано багато посібників із кожного предмета. Учитель може вибрати 5–6 книг, після уважного ознайомлення з якими здійснюється замовлення для усіх учнів. Урок триває 40 хвилин, перерви короткі. Наповнюваність класів – 20–25 осіб, а в спеціальних класах – не більше ніж 12–15. Багато шкіл встановлюють тижневе навантаження для учнів до 18–19 годин, натомість багато часу присвячується факультативам.

Усні відповіді не популярні, пріоритетна форма перевірки – тест; іспит – це просто великий тест. Випускних іспитів немає. Замість цього в 11 класі учні складають SAT (Scholastic Aptitude Test) – тригодинний тест, що складається з двох частин (рідна мова і математика). Упродовж 12-го класу школярі подають до університетів результати цього тесту (у балах) разом зі списком пройдених предметів (з оцінками).

1.3. Програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання в Сполучених Штатах Америки

Особливістю фізичного виховання в США є наявність загальнонаціональних стандартів у цій сфері, а також рекомендацій провідних

організацій з фізичної культури та спорту, які стосуються розроблення шкільних програм з фізичного виховання.

Кожен шкільний округ, школа, учитель фізичного виховання повинні скласти власну програму, ураховуючи положення та рекомендації урядових програм, адаптовуючи чинні наукові теоретичні концепції до умов конкретної громади, школи або класу.

На практиці за створення шкільних програм відповідають відділи освіти адміністрацій штатів, а в більшості штатів (понад 60 %) програми укладають на рівні самих шкіл згідно з рекомендаціями провідних організацій у цій сфері.

Кількість навчального часу, що відводиться для занять з фізичного виховання, у різних штатах є приблизно такою: 936–1320 год на рік – 12,2%; 360–780 год на рік – 26,8%; 120–270 год на рік – 43,9%; не визначено – 17,1 %.

Перший етап розроблення навчальної програми на місцевому рівні здійснює спеціально створена комісія, що складається з учителів фізичної культури, адміністратора школи, координатора навчальних програм на рівні округу та батьківської ради. Ця комісія визначає завдання програми та спектр різновидів рухової активності, що рекомендуються в навчальних роках для кожного класу.

На другому етапі складання програми кожний учитель має право адаптувати навчальну програму відповідно до умов та традицій навчального закладу, зробити її більш спеціалізованою, такою, що відповідає потребам кожного класу, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів (рис. 2).

Рис. 2. Особливості укладання шкільних навчальних програм

У 1996 році Національна асоціація спорту та фізичного виховання розробила стандарти рівня підготовки вчителів фізичного виховання. Ці ж стандарти є критерієм для акредитації університетських програм підготовки вчителів фізичного виховання.

Серед нормативних документів у сфері освіти США варто згадати і про такі, як «Нація готова: вчителі XXI століття», «Доповідь національної комісії з викладання і майбутнього Америки», «Здоров'я нації-2010», «Національні стандарти у фізичному вихованні» та ін.

Серед позитивних аспектів ліберального підходу до формування шкільних програм з фізичного виховання є *пi*rs:

- кожна школа самостійно визначає кількість часу, що відводиться на фізичне виховання кожного класу;
- шкільний округ, школа, вчитель фізичної культури або навіть окремих клас можуть обирати види спорту і рухової активності для занять на уроках фізичної культури та факультативних заняттях;
- під час укладання відповідних програм максимально враховуються такі чинники: політика відповідного штату щодо фізичного виховання; соціально-культурні, етнічні та інші особливості громади, яка проживає на відповідній території; наявна матеріально-технічна база; рівень фізичної підготовленості конкретної групи школярів; потреби, інтереси, рухові здібності дітей; спортивна спеціалізація вчителя фізичної культури.

Можливі негативні аспекти підходу до складання програм з фізичного виховання в США пов'язані, насамперед, з тим, що в деяких школах для уроків фізичної культури може відводитися недостатня кількість годин. Зокрема, певні навчальні заклади проводять такі уроки всього 1–2 рази на тиждень або й узагалі відмовляються від обов'язкових занять.

1.4. Тенденції розвитку фізичної культури в середніх школах Сполучених Штатів Америки

В американських школах виокремлюють чотири основні пріоритетні напрями фізичного виховання школярів, а саме: оздоровчий фітнес, навчання рухових навичок та форм рухів, формування характеру, особиста та соціальна культура школярів та підготовка до змагань. Шкільний спорт у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів відіграє надзвичайно важливу роль. У навчальних програмах з фізичної культури оздоровчий фітнес

є важливим під час вивчення навчального матеріалу в середній молодшій школі (67% навчального матеріалу); навчання рухових умінь та форм рухів – у початковій освіті американських учнів. Формуванню характеру, особистій та соціальній культурі відводиться однакова роль упродовж усього навчання дітей у школі. Підготовці до змагань найбільше часу приділяють у середній молодшій та середній старшій школах (табл. 1).

Таблиця 1

**Пріоритети у програмах з фізичного виховання
в середніх школах США**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
Оздоровчий фітнес	33	63	67	49
Рухові навички та форми рухів	53	17	13	33
Формування характеру, особиста та соціальна культура	12	12	12	12
Підготовка до змагань	2	9	8	6
Кількість шкіл	522	308	302	1211

Шкільна навчальна програма з фізичної культури в Сполучених Штатах Америки ґрунтується на застосуванні великої кількості варіативних модулів, серед яких провідне місце займає баскетбол. Найпоширенішими видами рухової активності в американських школах, окрім баскетболу, є персональний фітнес, волейбол, стрибки через скакалку, європейський та американський футбол, бейсбол, софтбол, ганц, фрісбі, різновиди хокею, боулінг, теніс, легка атлетика, важка атлетика (гирьовий спорт), гандбол та гольф. Варто зазначити, що американські учителі фізичного виховання мають можливість упроваджувати певні види спорту, урахувавши інтереси учнів до того чи іншого виду спорту (табл. 2).

**Найпоширеніші різновиди рухової активності
в школах США (n=1211)**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
Баскетбол	91	96	94	93
Персональний фітнес	85	89	92	88
Волейбол	82	93	91	88
Стрибки зі скакалкою	97	85	66	86
Футбол (європейський)	84	85	81	83
Бейсбол/софтбол	64	85	84	75
Американський футбол	63	88	78	74
Танці	83	67	51	70
Дисковий спорт (метання тарілок «Фрісбі»)	60	74	78	69
Різновиди хокею	62	73	56	64
Боулінг	74	43	43	57
Теніс	48	53	74	56
Легка атлетика	58	60	46	56
Важка атлетика	18	63	93	50
Гандбол	19	50	60	39
Гольф	27	37	40	34

1.5. Організації, відповідальні за фізичне виховання в США

Загалом, питанням фізичного виховання, зокрема розробленням відповідних рекомендацій та програм, займається досить велика кількість структур, до компетенції яких належить діяльність і в інших сферах. Наприклад, такі організації, як «Американське онкологічне товариство», «Американська асоціація діабету», а також «Американська асоціація серця» проводять власні дослідження, на основі яких розробляють рекомендації щодо занять руховою активністю. Названі організації фізичне виховання розглядають як невід'ємну складову

частину шкільної освіти, спрямовану на забезпечення здоров'я та благополуччя учнів середніх шкіл. Фізичне виховання також є центральним компонентом шкільних програм охорони здоров'я, мета яких є – профілактика ожиріння та захворювань серцево-судинної системи.

Організацією республіканського значення є Національна коаліція пропаганди рухової активності (NCPA). Вона курує питання організації раціонального дозвілля, зокрема і серед учнівської молоді. Масштабним документом, розробленим за участю NCPA, є «Національний план рухової активності».

Значна кількість програм із фізичного виховання систематизована на спеціальному веб-порталі під назвою PHYSICAL EDUCATION CENTRAL. Цей електронний ресурс дає змогу будь-якому користувачеві знайти програму тренування, яка б відповідала його віку, статі та уподобанням. Згадані програми, знову ж таки, нагадують радше спрощений варіант звичного для нас конспекту уроку з фізичної культури на певну тему (гімнастика, баскетбол, волейбол тощо).

1.6. Історичні передумови впровадження тестування рівня фізичної підготовленості в середні школи США

У 1957 році розробили та апробували перший тест рухової підготовленості підлітків. Його повинні складати учні 4–12 класів.

Цей тест передбачав випробування із 7 вправ, які давали змогу оцінити рівень натренованості серцево-судинної системи; швидкісні можливості школярів; спритність; силові можливості та силову витривалість.

Програма першого тесту для визначення рівня фізичної підготовленості школярів американських шкіл:

1. Біг на 600 ярдів (приблизно 500 м). За допомогою цього тесту вимірювався рівень натренованості серцево-дихальної системи.
2. Біг на 50 ярдів (приблизно 45 м). За допомогою цієї вправи здійснювався контроль швидкісних можливостей школярів.
3. Човниковий біг. Давав змогу визначити рівень розвитку швидкісних можливостей та спритності.
4. Стрибок у довжину з місця. За допомогою цієї фізичної вправи визначали рівень розвитку силових можливостей.

5. Підтягування на перекладині для юнаків і модифікований вид підтягування для дівчат. Ці фізичні вправи застосовували для визначення рівня розвитку сили та силової витривалості.

Окрім згаданих тестів, застосовували також метання м'яча та піднімання верхньої частини тіла із положення лежачи на спині в положення сидячи.

Щорічно таке тестування проходили понад 20 мільйонів школярів. Результати порівнювали зі встановленими нормами. Програму тестування неодноразово змінювали. Наприклад, було виключено метання м'яча; вправи на піднімання верхньої частини тіла із положення лежачи на спині почали виконувати із зігнутими в колінах ногами замість прямих; бігову дистанцію завдовжки 1 миля і більше (приблизно 1600 м) замінили дистанцією 600 ярдів. Виникали суперечки і щодо деяких інших пунктів тесту. Але наприкінці 60-х років зробили висновок, що тест є мірилом фізичних здібностей, а не істинним показником здоров'я. Для того щоб тест рухової підготовленості підкреслював взаємозв'язок між здоров'ям та фізичною активністю, запропонували три позиції, а саме:

- визначити діапазон функціональних можливостей від обмежених до найширших;
- визначити можливості, які необхідно збільшувати за допомогою певного виду фізичної активності;
- чітко відобразити рівень індивідуальної рухової підготовленості, а також зміни у функціональних можливостях, які визначаються за допомогою відповідних показників.

Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту, незалежно від законодавства штату, в якому вони були прийняті, повинні базуватися на національних стандартах, які розроблені Національною асоціацією спорту та фізичного виховання (NASPE) та іншими загальнонаціональними організаціями.

Для оцінювання силових можливостей застосовано тест, який передбачав виконання таких вправ:

- згинання та розгинання рук в упорі лежачи;
- підтягування;
- вис на перекладині.

Характерно, що всі ці три вправи виконуються в межах одного тесту, різниця між ними полягає в тому що конкретній вправі від-

повідает певна оцінка. Наприклад, виконуючи вправу «згинання-розгинання рук в упорі лежачи», учень може претендувати на найвищу оцінку «А», тоді як певний результат у підтягуванні дасть змогу розраховувати лише на «В».

Для оцінювання розвитку гнучкості в середніх школах США використовують класичну вправу, яка передбачає максимальний нахил із вихідного положення «сидячи». Для фіксації результату використовують спеціальний прилад зі шкалою вимірювання, представленою в сантиметрах та дюймах. Під час складання відповідного нормативу вчитель стежить за «чистотою» виконання вправи та фіксує показники за результатами двох спроб. Варто зазначити, що у протокол записують, власне, той результат, який учень повторив двічі. Тобто учень, за певних обставин, може виконати три і більше спроб.

Якщо учневі не під силу показати у цій вправі необхідний результат, він може виконувати модифікований варіант тесту, який передбачає нахил з вихідного положення «сидячи, ліва/права нога зігнута». Таке вихідне положення дає змогу дещо збільшити результат виконання тестового завдання. Особливістю цього варіанта складання нормативу є те, що кінцевий результат фіксується вже не в сантиметрах, а дюймах.

Третя модифікація тесту передбачає нахил із вихідного положення «сидячи ноги нарізно». Такий підхід значно полегшує виконання тестової вправи, але при цьому учень може претендувати лише на «С» (аналог нашого «задовільно»). Результат виконання вправи також фіксується у дюймах.

Якщо проаналізувати динаміку зміни результатів відповідно до віку, бачимо, що тестові нормативи, здебільшого, передбачають поступове збільшення результату виконання тестової вправи.

Значним досягненням у галузі тестування у США є робота зі стандартизації тестів та перевірка на об'єктивність та надійність отриманих результатів. Об'єктивність тесту – це можливість одержати схожі результати під час його застосування двома чи більше викладачами в одній і тій же групі. Достовірними результати є лише тоді, коли досліджувані у двох або більше спробах стійко показують приблизно однакові результати, що характеризують їх істинні можливості. Ці критерії визначаються за допомогою методів статистики.

Окрім загальноосвітніх програм, у США діють декілька загальнонаціональних програм тестування рівня фізичної підготовленості дітей та молоді. Їх розробили провідні організації в галузі фізичного виховання та спорту разом з Президентською радою з фізичної підготовленості та спорту. Це такі програми, як «Виклик президента», «Фітнесграма», «Фізикл бест» тощо.

Згадані тестові вправи є основою спеціальної програми занять з фізичної підготовки, що побудована на тестах і розроблена для дітей та підлітків віком від 6 до 17 років. Програму «Виклик президента» започаткував 1986 року Президент США Рональд Рейган. На сьогодні програма містить 10 тестових вправ. У ній зазначено три варіанти нормативів відповідно до рівня фізичної підготовленості. Нормативи диференціюються залежно від віку та статі. Якщо учневі під силу виконати на високому рівні усі тестові вправи, він може отримати спеціальну президентську відзнаку, що надається у формі іменного посвідчення із підписом президента.

Окрім результатів складання тестових нормативів, для оцінювання рівня фізичної підготовленості, зокрема в штаті Каліфорнія, беруть до уваги також особливості будови тіла. При цьому оцінюється відсоток жирової тканини та гармонійність розвитку м'язового компонента.

«Physical best» – це комплексна освітньо-оздоровча програма, яку розробили викладачі фізичної культури для викладачів фізичної культури, яка ґрунтується на таких підходах:

- навчання усіх дітей, незалежно від рухових задатків, фізичних та психічних можливостей, або дітей з тими чи іншими вадами;
- перехід учнів до самостійної рухової активності задля власного рівня здоров'я та тренуваності;
- сприяння регулярній руховій активності для задоволення та уваги.

Контрольні запитання

1. Яка основна структура освіти у Сполучених Штатах Америки?
2. Яка основна характеристика змісту навчання в початкових класах загальноосвітніх шкіл США?

3. Назвіть характерні особливості навчання учнів у середніх класах.
4. Охарактеризуйте основний зміст навчання у старших класах?
5. Що таке SSAT і яке його значення в системі освіти учнів американських шкіл?
6. Які основні напрями роботи шкільного комітету (ради)?
7. Яка сутність системи фізичного виховання у школах Америки?
8. Назвіть основні етапи формування навчальних програм з фізичної культури у школах США.
9. Назвіть пріоритетні напрями фізичного виховання у школах Сполучених Штатів Америки.
10. Назвіть види рухової активності під час уроку фізичної культури в США.
11. Яка роль громадських організацій у розвитку фізичного виховання у школах Америки?
12. Назвіть тести для перевірки фізичної підготовленості учнів американських шкіл.
13. Проаналізуйте перший тест рухової підготовленості підлітків.
14. Що таке «Виклик президента» і яке його значення у фізичному вихованні американських шкіл?
15. Порівняйте систему освіти та фізичного виховання Сполучених Штатів Америки та України.